

УДК 070.482:279.17

DOI: <https://doi.org/10.17721/sophia.2024.23.8>Роман ОРЛОВСЬКИЙ, асп.
ORCID ID: 0000-0002-6924-3866
e-mail: orv1979@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ПЕРІОДИЧНОГО ВИДАННЯ "ВАРТОВА БАШТА"

Вступ. Розглянуто передумови виникнення журналу "Вартова Башта", яке регулярно видається понад століття та сьогодні поширює учення релігійної організації Свідків Єгови сотнями мільйонними тиражами. Зокрема, у дослідженні простежено період духовного зростання та становлення Чарльза Тейза Рассела як незалежного релігійного діяча та засновника цього впізнаваного нині періодичного видання.

Методи. Для досягнення результатів дослідження було застосовано такі наукові методи: історичний, казуальний, компаративний і біографічний.

Результати. Визначено, що початком розриву гармонійної співпраці редакторів газети "Вісник ранку" Нельсона Барбура та Чарльза Рассела було розчарування в очікувані вознесіння вірних на небеса навесні 1878 року. Висвітлено, що Чарльз Рассел пояснив пережите розчарування тим, що вознесіння потрібно сприймати не як одномоментну подію, а як тривалий процес. З'ясовано, що Нельсон Барбур не погодився з інтерпретацією Рассела, і згодом конфлікт між ними проявився у ставленні до класичної протестантської доктрини "Замісного викупу". Нельсон Барбур оголосив ідею Замісного викупу небіблійною, натомість Чарльз Рассел вважав цю доктрину чи не найважливішою концепцією, фундаментом християнської віри. Зазначено, що одним із виражень конфлікту між ними були протилежні оцінки проведення Пророчої конференції, присвяченої темі преміленіального погляду на другий прихід Христа. Згодом Чарльз Рассел усвідомив потребу у створенні окремого періодичного видання. Цей учинок переріс до відкритих звинувачень Нельсона Барбура на адресу свого молодшого колеги.

Висновки. Розкрито, що всі ці події стали випробуванням релігійної віри Чарльза Рассела і водночас призвели до його зростання як незалежного релігійного лідера та початку видання "Вартової Башти". Відзначено, що в цьому конфлікті Рассел проявив водночас твердість своїх релігійних переконань та повагу до свого старшого колеги. Також у цих подіях викристалізувалася його релігійна ідентичність і, незважаючи на те, що погляди Чарльза Рассела чимало відрізнялись від віровчень традиційних протестантських церков США, періодичне видання "Вартова Башта" особливим чином зацентровувало увагу на важливості доктрини Замісного викупу як центрального пункту християнської віри.

Ключові слова: Чарльз Тейз Рассел, Нельсон Барбур, протестантизм, протестантські церкви, релігійна ідентичність, релігійна віра.

Вступ

"Вартова Башта" – це журнал, який видається релігійною організацією Свідків Єгови. Це періодичне видання публікується регулярно вже понад 140 років і сьогодні розповсюджується сотнями мов та має щомісячний тираж понад 42 млн примірників, який є найбільшим серед періодичних видань у світі ("Вартова башта" – як жоден..., б. д.). Завдяки своєму широкому розповсюдженню журнал "Вартова Башта" став однією з ознак релігійної ідентичності Свідків Єгови.

Цей журнал заснував у липні 1879 р. лідер групи дослідників Біблії Чарльз Тейз Рассел (1852–1916) в Алегейні, передмісті Пітсбурга, штат Пенсильванія. Цю спільноту було створено на початку 1870-х років і саме в ті роки було закладено основи релігійного вчення, яке сьогодні сповідують Свідки Єгови. Варто зазначити, що цей молодий релігійний діяч спершу не планував ані створення окремої релігійної організації, ані навіть публікації власного періодичного видання. Навпаки, група Чарльза Рассела в 1876 р. приєдналася до спільноти "Адвентистів першого дня" з міста Рочестер, штат Нью-Йорк. Тією групою керував незалежний адвентистський служитель Нельсон Барбур (1824–1905) зі своїм помічником Джоном Патеном. Разом вони проводили проповідницьку діяльність у низці штатів США, наголошуючи, що Христос невидимо прийшов восени 1874 р. і, що у квітні 1878 р. очікувалося вознесіння на небеса духовно пильних християн. У цей час вони публікували газету "Вісник ранку", де Нельсон Барбур обіймав посаду головного редактора, а Чарльз Рассел та Джон Патон були помічниками редактора. У цьому дослідженні ми звернемо увагу на події, які призвели до розриву відносин Чарльза Рассела та Нельсона Барбура. Ці події спричинились до "чи найбільшмих випробувань віри" Рассела, як зазначено в історичному документальному

фільмі, опублікованому Свідками Єгови (Свідки Єгови виявляють..., 2010). Підкреслимо, що це дослідження є продовженням низки статей, присвячених описанню духовного становлення Чарльза Рассела (Куриляк, & Орловський, 2022; Орловський, & Куриляк, 2023; Харьковченко, & Орловський, 2023).

Метою статті є висвітлення низки подій та чинників, які призвели до рішення помічника редактора "Вісника ранку" Чарльза Рассела почати публікацію нового періодичного видання під назвою "Вартова Башта".

Огляд літератури. Висвітленням розвитку співпраці Чарльза Рассела з Нельсоном Барбуром та подій, пов'язаних із розірванням їхнього співробітництва, займалася низка закордонних науковців та конфесійних дослідників, а саме: Ф. Зідек (Zydek, 2016), М. Пентон (Penton, 2015), Ч. Редекер (Redeker, 2006), Дж. Зігмунд (Zygmunt, 1967), Б. Шульц та Р. Вієн (Schulz, & Vienne, 2014), Е. Грас (Gruss, 1970). Серед вітчизняних науковців можна виокремити працю П. Яроцького (Яроцький, 2008), який зазначає, що Нельсон Барбур відіграв "особливу роль у світоглядній трансформації" Чарльза Рассела (Яроцький, 2008, с. 450). Водночас співпрацю та подальші непорозуміння між Нельсоном Барбуром та Расселом описував український історик В. Бучовський (Бучовський, 2013).

Оскільки ключовою темою у конфлікті Чарльза Рассела з Нельсоном Барбуром було ставлення до традиційної протестантської доктрини Замісного викупу, то наголосимо, що Дж. Рамос проаналізував ставлення Рассела до цієї доктрини у своєму дослідженні (Ramos, 1984). У свою чергу, принципи протестантизму вивчали вітчизняні науковці С. Санніков (Санніков, 2017), В. Любашенко (Любашенко, 1996), М. Черенков (Черенков, 2008). Крім того, серед закордонних дослідників варто виокремити Б. Сміта, доцента кафедри система-

© Орловський Роман, 2024

тичної теології Реформатської духовної семінарії, який детально описав значення принципу Реформації "solus Christus" (тільки Христос) (Smith, 2018).

Крім того, оскільки конфлікт Рассела з Барбуром зумовив випробування та розвиток його релігійної віри, ми в нашому дослідженні звернемо увагу на визначення цього феномену у працях О. Предко (Предко, 2012; Predko et al., 2024). Науковиця формулює поняття релігійної віри як "головну ціннісну орієнтацію у житті" людини, що дозволяє тримати у стійкості її переконання та додає наснаги у подоланні життєвих негараздів (Predko et al., 2024, p. 29).

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у тому, що вперше у сфері вітчизняного релігієзнавства досить детально описано обставини, які стали передумовами появи періодичного видання "Вартова Башта". Крім того, вперше зроблено акцент на випробуванні та зростанні релігійної віри Рассела, становленні його як майбутнього релігійного лідера, який готовий відстоювати свої погляди та позицію незалежно від зовнішнього опору, навіть від негативного ставлення того, хто був близьким товаришем та співробітником.

Методи

Для досягнення мети дослідження було використано низку наукових методів релігієзнавства. Завдяки Історичному та казуальному методам було висвітлено процес взаємовідносин між співредакторами релігійної газети "Вісник ранку" та визначено причинно-наслідкові зв'язки потреби виникнення нового періодичного видання. Компаративний метод було використано в зіставленні різниці в поглядах Рассела та Бабура стосовно доктрини Замісного викупу. Крім того, завдяки компаративному методу було виявлено подібність поглядів Рассела на Замісний викуп із певними аспектами класичного протестантського принципу "Тільки Христос". Також завдяки використанню біографічного методу було розглянуто внутрішні особливості Рассела, які виявлялися через процес непорозуміння з головним редактором "Вісник ранку" Нельсоном Барбуром.

Результати

Чарльз Рассел разом із Нельсоном Барбуром та Джоном Патеном провадили велику проповідницьку кампанію у низці американських штатів, однією з основних ідей якої було проголошення, що у квітні 1878 р. відбудеться вознесіння святих. Наведемо свідчення В. Молла на початку 1878 р., який був присутній на одній з таких промов у штаті Індіана: "Доктор Барбур, старійшина Патон і Ч. Т. Рассел були тут кілька місяців тому. Якщо вони мають рацію, Вибрані скоро будуть зібрані (підхоплені), Якщо ні, то ми ще можемо почекати. Я не думаю, що це може тривати багато часу" (Maull, 1878). Зазначимо, що Чарльз Рассел та його співробітники вважали, що в певний момент часу вибрані всі разом будуть миттєво чудесним способом підняті на небеса. Це був поширений погляд як серед адвентистів, так і серед інших протестантських церков (Roczałek wydawania..., n.d.). Однак очікувана подія у квітні 1878 р. не відбулася.

О. Макміллан, який приєднався до руху Дослідників Біблії на початку 1900-х років, у приватній розмові з Расселом запитав його про події очікування вознесіння у квітні 1878 р. Макміллан зазначав, що згідно з повідомленнями в газетах Пітсбурга, у визначену ніч квітня 1878 р. Чарльз Рассел разом зі своїми однодумцями зібралися на одному з міських мостів зодягнені в білий одяг, очікуючи вознесіння на небо. У своїй відповіді Рассел наголосив, що ця інформація була неправди-

вою, оскільки того вечора він перебував у своїй домівці. "З 22:30 до 23:00 тієї ночі я був у ліжку. Деякі найбільш радикальні були там (на тому мосту), але мене там не було" (Macmillan, 1957, p. 27). Б. Шульц та Р. Вієн зазначають, що на присутності Рассела на тому місці наголосували саме противники його поглядів. Зокрема, дослідник наводить пояснення, що Чарльз Рассел очікував вознесіння не в матеріальному, а в духовному тілі, тому в носінні білого одягу релігійний діяч не бачив жодного сенсу (Schulz, & Vienne, 2014, p. 283).

Через декілька місяців у статті "Вісника ранку" за липень 1878 р. Чарльз Рассел намагався дати відповідь на запитання: "Де ми помилилися?" (Russell, 1878c, p. 11). Він наголосив, що "відчував певне розчарування" та водночас він зазначив, що "ні на мить не відчув себе пригніченими". Також Рассел дійшов висновку, що помилкою їхнього очікування був погляд, що перенесення на небо всіх вірних є одномоментною подією. Згодом у 1890 р. Рассел більш чітко пояснив свою позицію: починаючи з квітня 1878 р., вірні святі в момент своєї смерті не будуть перебувати у стані смертного, несвідомого сну. Навпаки, кожен із них після останнього подиху буде раптово перемінений і у прославленому нематеріальному духовному тілі вознесений на небо. І таким чином поступово вся кількість вибраних буде зібрана на небесах (Russell, 1890, p. 5).

Однак Нельсон Барбур не погодився прийняти викладену Расселом інтерпретацію події вознесіння праведників і вважав, що потрібно "придумати щось нове, щоб відвернути увагу від того, що живих святих не вдалося усіх разом підхопити" (Macmillan, 1957, p. 27; Russell, 1890, p. 5). Згідно зі свідченням О. Макміллана, саме з моменту цього розчарування "почався постійний розрив між Барбуром і Расселом" (Macmillan, 1957, p. 27). Колишню гармонійну співпрацю між ними було порушено.

Яскравим прикладом непорозуміння стали дебати щодо доктрини "Замісного викупу". Ця теологічна доктрина полягає у тому, що "Христос бере на себе юридичну відповідальність за гріхи людей і своєю замісною смертю виплачує їхній обов'язок покарання, щоб задовольнити карне правосуддя Бога" (Farris, & Hamilton, 2017, p. 100). Це вчення набуло поширення в епоху протестантської Реформації у XVI ст. і залишається одним із ключових поглядів на спасіння серед багатьох християнських деномінацій, які належать до протестантського напрямку (Farris, & Hamilton, 2017, p. 100).

Непорозуміння почалося із того, що в серпневому номері "Вісника ранку" було оприлюднено статтю Барбура на тему Викупу (Barbour, 1878a). У ній автор ставить запитання: "Як Христос здійснює відкуплення? І чому йому треба було померти?". Аналізуючи класичну протестантську ідею Замісного викупу, Барбур називає її "найогиднішою" та виступає проти самої концепції покарання невинного замість винуватого. Для описання суті теорії Замісного викупу Барбур наводить ілюстрацію, щоб зобразити цю доктрину в "її оголеній потворності": "Я роблю неправильно, і Суддя всієї землі видав закон, згідно з яким, якщо за це постраждає якась інша істота, я можу вийти на свободу, бо без пролиття крові не буває прощення" (Barbour, 1878a, p. 26).

Для більш яскравого вираження цієї позиції Барбур використовує ще одну ілюстрацію: "Мій син – дуже злий хлопчик, він заслуговує на суворе покарання, але придумав хитрий план заміни. Я кажу моєму хлопчику або одному зі слуг: коли Джеймс (його син) кусає свою сестру, ти спіймаєш муху, проткнеш її тіло шпилькою і при-

коlesh до стіни, і я пробачу Джеймса" (Barbour, 1878a, p. 26). Ось тому він наголошує, що доктрина Замісного викупу є небіблійною та суперечить будь-яким уявленням про справедливість.

Висвітлюючи свою позицію, Нельсон Барбур наголосив, що Христос не помирав за гріх Адама, оскільки покарання за свій гріх Адам дістав, сам заплативши своєю смертю. І таким чином, на його думку, кожна людина розплачується за власний гріх своєю смертю. Ось тому Барбур наголошував, що Христос помер "не як наш заступник", а тільки для того, щоб стати "Господом як мертвих, так і живих". І саме завдяки своєму воскресінню Христос матиме право повернути до життя померлих (Barbour, 1878d, pp. 40–41).

Чарльз Рассел наголосив, що ця стаття Барбура стала для нього "болісним здивуванням" (Russell, 1890, p. 5). У своїй статті за вересень 1878 р. Рассел з усією повагою до свого старшого за віком колеги (Расселу тоді було 26 років, а Барбуру – 54) наголосив: "Хоч як це неприємно, я вважаю за необхідне зробити заперечення щодо статті мого брата на цю тему" (Russell, 1878a). Також він описав свої спонукання: "Я висловлюю заперечення не з духу полеміки, а тому, що вважаю, що доктрина Заміщення, яка зазнала нападку у цій статті, є одним із найважливіших учень Слова Божого" (Russell, 1878a). Зазначимо, що важливість ідеї Замісного викупу Чарльз Рассел прийняв у 1872 р. через вплив адвентистського священнослужителя Джорджа Стетсона і вона стала однією з основних віх його релігійних переконань (Орловський, & Куриляк, 2023, с. 9).

У своїй статті Чарльз Рассел визнав, що смерть Христа була замісною жертвою за гріхи всього світу: "бо Бог був у Христі, примиряючи світ із Собою, не зараховуючи їм їхніх провин, але Він поклав на Нього провину всіх нас [...] Він помер праведним ЗА неправедних, відчувши смерть ЗА кожну людину" (виділено Расселом). А через своє воскресіння Христос став "провідником нашого спасіння", "початком нового творіння", завдяки якому вибрані люди мають можливість досягти досконалого духовного стану – образу Божого. Також воскреслий Христос став заступником та первосвященником у Святому Святих перед Божим лицем за людей. Також Рассел наголосив, що через гріх, порушення Божого Закону, усі люди підлягають смерті: "Закон Божий був порушений, і Бог дозволив правосуддю здійснитись у покаранні винних". Тому "центральним стрижнем" проявлення Божої справедливості, милосердя і любові у спасінні людини стало твердження: "Христос помер за наші гріхи згідно з Писанням" (Russell, 1878a).

Отже, ми можемо стверджувати, що Чарльз Рассел, наголошуючи на фундаментальному значенні для християнської віри викупоної жертви Христа, таким чином намагався зробити акцент на одному з основних принципів протестантської Реформації – "Тільки Христос" (Санніков, 2017, с. 89). Зокрема. Б. Сміт, описуючи значення принципу "Solus Christus", зазначає, що він містить у собі такий постулат: "Ісус – єдиний Спаситель, а його смерть на хресті – єдина жертва, яка може сплатити борг за наші гріхи" (Smith, 2018, p. 21). Крім того, Чарльз Рассел зазначив, що Нельсон Барбур раніше дотримувався класичного протестантського погляду на замісний характер смерті Христа задля викуплення людства та що він згодом свідомо відмовився від цієї однієї з основних доктрин протестантизму (Russell, 1890, p. 5).

Після цієї статті-відповіді Чарльз Рассел більше не дебатував на тему Замісного викупу на шпальтах "Віс-

ника Ранку". Натомість він написав Джону Патону листа, у якому описав свої переживання щодо порушеної Барбуром теми статті, у якому він знову наголосив, що доктрина "Замісного викупу" має "фундаментальний характер" для розуміння суті християнства. Також Рассел просив Джона Патона долучитися до його дискусії з Барбуром та написати статтю для "Вісника ранку", де Патон недвозначно виклав би свій погляд щодо значення "дорогоцінної крові Христа" (Russell, 1890, p. 5).

Отже, у жовтневому номері "Вісника ранку" Джон Патон у поміркованій манері намагався примирити позиції Чарльза Рассела і Нельсона Барбура (Paton, 1878a). Також він наголосив, що жодна богословська теорія не здатна вичерпно описати значення смерті та воскресіння Христа. Патон наголосив, що "Брат Рассел, можливо, надає надто великого значення смерті в одному зі своїх тверджень; і так само я думаю, що ваша (Барбура) стаття надто багато уваги приділяє воскресінню" (Paton, 1878a). Водночас він наголосив на певній згоді з поглядами Рассела на тему Замісного викупу: "я вірю, що в певному сенсі Біблія навчає про Замісний викуп". Також зазначив, що дуже шкодує про появу цієї дискусії на шпальтах "Вісника ранку", оскільки розбіжності в поглядах можуть негативно вплинути на настрої серед читацької аудиторії (Paton, 1878a). У грудневому номері у своїй новій статті Джон Патон докладніше висловив свою позицію, де він чітко став на позицію Рассела і намагався дати аргументовані відповіді (Paton, 1878b).

Зазначимо, що після кожної статті Чарльза Рассела та Джона Патона на тему Замісного викупу Нельсон Барбур публікував свої редакторські коментарі, обсяг яких перевищував розмір самих опублікованих статей помічників редактора. Таку поведінку Нельсона Барбура Рассел розцінював як перевищення повноважень головного редактора: "до статей, надісланих братом Патоном та мною, на мій погляд, зверталися не надто шанобливо". Також Рассел наголосив, що він сам та Джон Патон як помічники редактора мали повне право висловлювати думки від власного імені, а Барбур не мав права виривати цитати з цих статей та надавати їм власного тлумачення (Russell, 1879a).

У цей період, а саме 30 жовтня – 1 листопада 1878 р. у Нью-Йорку відбувався захід, який привернув увагу великої кількості протестантських церков США. Це була перша в історії США Національна пророка конференція. Захід був присвячений поширенню преміленіального погляду на другий прихід Христа як близької та реальної події та необхідного елементу християнської доктрини. На зустріч були запрошені пастори, служителі та богослови різних протестантських церков США, а саме: Епископальної, пресвітеріанської, лютеранської, баптистської, однієї з адвентистських деномінацій (Advent Cristian Church), конгрегаціоналістської, методистської тощо. Серед них також були професори протестантських теологічних семінарій (West, 1879). Зазначимо, що захід мав на меті вироблення загальної позиції проти постмілленаризму, який був у ті часи популярний у деномінаціях США. Також у конференції відбувалися обговорення інтерпретації біблійних пророцтв, які стосувалися есхатологічних подій. Зазначимо, що Чарльз Рассел був особисто присутній на конференції як слухач.

У той час Нельсон Барбур, якого не було запрошено на цей захід, вирішив висловити свої звернення до учасників Пророчої конференції через статтю (Barbour, 1878c), у якій він підкреслював 1881 р. як нову дату, коли має відбутися вознесіння вибраних святих. Крім

того, він стверджував, що в 1914 році закінчиться період "Часів поган" та настане на землі Боже царство.

Звернемо увагу на ставлення до результатів Пророчої конференції Чарльза Рассела та Нельсона Барбура. Останній був досить догматичний і наголошував на хибності та недосконалості тих есхатологічних поглядів учасників, які суперчили його позиції. Він зазначив: "після уважного прочитання звітів "Пророчої конференції" я відчуваю невдоволення" (Barbour, 1878b, p. 85). Нельсон Барбур зауважив, що в доповідях була нечіткість та суперечливість заявлених позицій, розпливчасті інтерпретації виконання біблійних пророчих періодів. Водночас Барбур відмітив осудливе ставлення учасників конференції до принципів тлумачення пророчих періодів, висунутих Міллеритами у 1840–1844 рр., які, на думку Барбура, були чіткими та вказували на виконання есхатологічних подій саме у XIX ст. "Сказати, що це (другий прихід Христа) може статися завтра, не викликає докорів, але запропонувати будь-яку причину, чому це може статися у наші дні, смакує 'міллеризмом'". Крім того, Нельсон Барбур висловив жаль через висловлювання деяких учасників конференції, що виконання есхатологічних пророцтв може настати нескоро, навіть через десять тисяч років (Barbour, 1878b, p. 87).

У свою чергу, Чарльз Рассел зазначив: "Мені випала честь бути присутнім на цій першій Пророчій конференції, що коли-небудь проводилася в Америці" (Russell, 1878b). Він зацентрував увагу на тому, як багато служителів і теологів протестантських церков звертають увагу на важливість дослідження теми другого приходу Христа. З цього приводу Рассел вважає, що проведення цього заходу мало "грандіозний успіх". Водночас варто зазначити, що Чарльз Рассел наголосив на своїй незгоді з певними доповідями, зокрема щодо переконання, що "людина гріха" (2 Солунян 2:3) – це окрема особа, яка прийде тільки в майбутньому. У той час Нельсон Барбур, Чарльз Рассел та їхні однодумці вважали, що цей символ представляє римо-католицьку папську систему (Russell, 1878b).

Зазначимо, що конференція відбувалася у часи гострої теологічної дискусії головного редактора "Вісника ранку" зі своїми помічниками. У відгуках з протилежними оцінками цього міжконфесійного заходу Рассела та Барбура також можна простежити відсутність злагоженої позиції. І згодом непримиренність поглядів вилилася в особисту неприязнь.

Ось тому в номері "Вісника ранку" за лютий 1879 р. Чарльз Рассел оголосив про можливість створення нового періодичного видання. Для цього він ініціював опитування серед підписників, де наголосив, що це буде газета з іншою назвою і змістом. Нова газета має бути в гармонії з Вісником за тематикою, однак буде окремою в управлінні та фінансуванні (Russell, 1879c). У номері за березень було зазначено, що відгукнулися на заклик невелика кількість підписників. Тому Чарльз Рассел зробив висновок, що на той час видання нової газети не є актуальним (Russell, 1879b).

Оскільки напруженість та непорозуміння між редакторами тривали, Чарльз Рассел надіслав Нельсону Барбуру приватного листа, де відкрито висловив суть непорозуміння та варіанти вирішення становища, яке склалося. Він наголосив, що досі вважає Барбура братом у Христі та що "поки є багато приємних спогадів про минуле", однак зазначив, що "між нами виникла різниця у поглядах" щодо певних доктрин. І наголосив, що питання стосується ставлення до доктрини Замісного викупу. Також Чарльз Рассел зазначив, що він не є

досить догматичним, оскільки визнає можливість існування різнобіжності в певних поглядах. Однак розбіжності в погляді на Замісне викуплення, як він зазначає, "здаються мені настільки фундаментальними і важливими", що ґрунтовна співпраця між редакторами журналу стає неможливою. Тому Чарльз Рассел повідомив своєму колезі, що їхні "стосунки повинні припинитися" (Russell, 1879a).

Щодо владження ситуації Чарльз Рассел запропонував два варіанти дій: 1) щоб хтось викупив фінансову частку Рассела у "Віснику ранку", і зайняв його місце в редакції журналу; 2) Барбур сам погодиться відійти від роботи над Вісником, а Рассел продовжить діяльність цієї газети. Якщо частку Чарльза Рассела буде викуплено, він планує розпочати видавати власне періодичне видання. Також наголосив, що тоді ця газета матиме незалежне управління, але в жодному разі не буде опозиційною до Вісника. Рассел також наголосив, що не бажав би, щоб обговорення розбіжностей між ними стали надбанням читачів Вісника, оскільки це справить на них негативний вплив щодо ставлення до вістки, яку вони проповідують. Ба більше, він запропонував Барбуру право вибрати варіант дії через повагу до нього, оскільки той був старший за віком.

Однак Нельсон Барбур вирішив перенести спілкування щодо питання управління діяльністю "Вісника ранку" у публічну площину. Зокрема, на сторінках травневого числа Вісника він дав відповідь на лист Рассела (Barbour, 1879), де зробив прямий випад на адресу Чарльза Рассела через його плани забрати управління над Вісником. Барбур наголосив, що це було "досить дивне прохання від молодшої людини" та "далеко не скромне прохання". Далі він наголошував: "наш молодший брат" Рассел тільки два роки тому (не раніше ніж 1876 року) дізнався про вістку, яку Нельсон Барбур проголошує на сторінках свого періодичного видання. Також наголошував, що Чарльз Рассел сам згодом "захищав усі передові істини та всі пророчі аргументи", які публікувалися у Віснику. А тепер той пропонує Барбуру забрати права на журнал. Водночас він визнає, що Рассел здійснив значний фінансовий внесок у їхню співпрацю, подорожі та через викладання евангельських лекцій. У публічній відповіді Барбура відображалося почуття образи та зверхнього ставлення до свого молодшого колеги.

Чарльз Рассел був розчарований, що Нельсон Барбур дав відповідь на його приватний лист у публічній формі. Також Рассел висловив невдоволення, що інформація про нього була представлена однобоко та упереджено. Він лише повідомив Барбуру: "тепер я залишаю Вісника з вами. Я повністю відходжу від нього, нічого не беручи від вас" (Russell, 1879a). Таким чином він добровільно відмовився від своєї фінансової частини у Віснику. Також він висловив прохання, щоб в наступному числі Вісника було зазначено, що Чарльз Рассел уже не є помічником редактора. У результаті у "Віснику ранку" за травень 1879 р. Чарльз Рассел останній раз був представлений як помічник редактора. У числі за червень 1879 року місце, зарезервоване для нього, залишилось порожнім.

У липні 1879 року вийшло друком перше число журналу "Вартова Башта", до якого був вкладений додаток звернення Рассела до читачів "Вісника ранку", у якому вже в публічній формі він дав відповідь на обвинувачення Нельсона Барбура на його адресу (Russell, 1879a). Зокрема, у додатку Рассел зазначив, що основи

його переконань були сформовані задовго до знайомства з Барбуром.

Початок видання "Вартової Башти", де публікувалися погляди Чарльза Рассела та його однодумців, вирізняв релігійну ідентичність новітнього руху Дослідників Біблії з-поміж інших численних релігійних рухів в США XIX ст. І хоча Рассел заперечував чимало вчень, які були поширені серед протестантських деномінацій США, зокрема доктрини про Трійцю, природне безсмертя душі, вічні муки в пеклі для нерозкаяних грішників тощо, – протестантська доктрина Замісного викупу була для Рассела одним із наріжних каменів його переконань, а періодичне видання "Вартова Башта" – "особливим прихильником Викупу", і, як зазначає Рассел, "ми сподіваємося, що він (журнал) ніколи не стане чимось іншим" (Russell, 1890, p. 5).

Дискусія і висновки

Отже, з огляду на проведене дослідження, ми можемо зробити певні висновки. Очікування вознесення на небо у квітні 1878 р. не здійснилися. Визначено, що повідомлення у місцевих газетах Пітсбурга, що Рассел був серед групи осіб, які зібралися в одному місці та чекали вознесення у зодягненні у білий одяг, було неправдивим. З'ясовано, що з метою усвідомлення своєї помилки в очікуваннях, Чарльз Рассел дійшов висновку, що вознесення не буде одномоментною подією, як раніше очікувалось. Таким чином, він дійшов переконання, що, починаючи з квітня 1878 року, вірні святі в момент своєї смерті не будуть перебувати у стані смертного, несвідомого сну, а відразу будуть переображені в нематеріальних духовних тілах та живими вознесені на небеса. У свою чергу, Барбура така інтерпретація не задовільнила, і з того моменту почалися між співпрацівниками розбіжності в поглядах. У контексті розбіжностей та наступних дебатів на сторінках "Вісника Ранку" відмітимо повагу Рассела до Нельсона Барбура, свого старшого за віком співпрацівника і духовного партнера, і водночас проявлення стійкості своєї віри та релігійних поглядів у твердому відстоюванні своїх принципів. Відзначимо, що, хоч Чарльз Рассел мав чимало неортодоксальних поглядів, які не були популярними в протестантському світі США, однак у ключовому моменті дискусії він відстоював саме класичний принцип Реформації, який полягав у Замісному викупі, звершеному Христом своєю смертю задля спокутування гріхів людства. У відносинах з Барбуром у Рассела проявляється діяльний аспект його релігійної віри, а саме те, що "віра, транслюкуює знання в особисте переконання, стимулює діяльність" (Предко, 2012, с. 27). Саме рішучість та активну діяльність ми спостерігаємо у вищевказаних учинках Чарльза Рассела. І тільки після усвідомлення непримирності позицій він вирішив відійти від співпраці з Барбуром, відмовившись вимагати свою фінансову частину у "Віснику ранку". Таким чином, Чарльз Рассел через конфлікт зріс до рівня незалежного релігійного лідера і вирішив зробити крок до публікації власного періодичного видання, яке отримало назву "Вартова Башта".

Список використаних джерел

- Бучовський, В. (2013). Пастор Рассел – проповідник і реформатор. У В. Балух (Ред.), *Філософсько-богословська спадщина мислителів XVII–XX ст.* (с. 207–219). Чернівецький національний університет.
- "Вартова башта" – як жоден інший журнал. (б. д.). Свідки Єгови. <https://www.jw.org/uk/свідки-єгови/діяльність/видавничо-діяльність/вартова-башта-пробудись-журнал/>
- Куриляк, В., & Орловський, Р. (2022). Дитинство та юність Чарльза Тейза Рассела – засновника Товариства Вартової Башти. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*, 33(4), 196–203. <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2022/4.31>

Любаченко, В. І. (1996). Зародження Реформації. Віросповідна сутність протестантизму. У Д. Карпин (Ред.), *Історія протестантизму в Україні* (с. 19–39). Поліс.

Орловський, Р. В., & Куриляк, В. В. (2023). Історія формування релігійних переконань засновника Товариства Вартової Башти Чарльза Тейза Рассела. *Культурологічний альманах*, 3, 3–16. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.1>

Предко, О. І. (2012). Релігійна віра як екзистенційне підґрунтя особистості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*, 109, 26–30.

Санніков, С. (2017). 5 Сola Реформації. Богословські принципи гетерогенного протестантизму. *Схід*, 3(149), 83–92.

Свідки Єгови виявляють віру на ділі. Частина 1. З темряви до світла. (2010). Свідки Єгови. https://www.jw.org/uk/бібліотека/відео/#uk/mediaitems/VODOrgHistory/pub-ivfa1_x_VIDEO

Харьковченко, С. А., & Орловський, Р. В. (2023). Перші кроки проповідницької активності Чарльза Тейза Рассела. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*, 22(2), 48–53. <https://sophia.knu.ua/index.php/sophia/article/view/205>

Черенков, М. (2008). *Європейська реформація та український євангельський протестантизм*. Християнська просвіта.

Яроцький, П. (2008). *Пізній протестантизм в Україні (п'ятидесятники, адвентисти, Свідки Єгови)*. Сурма С.

Barbour, N. H. (1878a). The Atonement. *Herald of the Morning*, 7(2), 26–28.

Barbour, N. H. (1878b). Christ's second coming. *Herald of the Morning*, 7(6), 84–86.

Barbour, N. H. (1878c). Prophetic light. *Herald of the Morning*, 7(5), 67–70.

Barbour, N. H. (1878d). Remarks by the editor. *Herald of the Morning*, 7(3), 40–43.

Barbour, N. H. (1879). Remarks by the editor. *Herald of the Morning*, 8(5), 87–88.

Farris, J., & Hamilton, S. (2017). Reparative substitution and the "Efficacy Objection": Toward a modified satisfaction theory of atonement. *Perichoresis*, 15(3), 97–110. <https://doi.org/10.1515/perc-2017-0018>.

Gruess, E. C. (1970). *Apostles of Denial*. Presbyterian and Reformed Publishing Co.

Macmillan, A. H. (1957). *Faith on the March*. Prentice-Hall.

Maull, W. H. (1878). Letter. *The Bible Examiner*, 22(4), 132.

Paton, J. H. (1878a). The atonement. *Herald of the Morning*, 7(4), 56.

Paton, J. H. (1878b). The atonement. *Herald of the Morning*, 7(6), 89–91.

Penton, M. J. (2015). *Apocalypse delayed: The Story of Jehovah's witnesses* (3rd ed). University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division.

Początek wydawania Strażnicy Syjonu (1878–1880) (n.d.). Pastor Russell.pl. <https://www.pastorrussell.pl/zyciorys/szczegolowy-zyciorys/poczatek-wydawania-straznicy-syjonu-1878-1880/>

Predko, O., Kostiuk, O., & Predko, D. (2024). Religious faith: Personal Forms of Presentation. *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 79(2), 163–174. <https://doi.org/10.31337/oz.79.2.3>.

Ramos, J. C. (1984). *A People waiting for salvation: A biblical evaluation of watchtower christology and soteriology with suggested strategies for the evangelization of Jehovah's witnesses*. James White Library. Andrews University. <https://dx.doi.org/10.32597/dmin/217>

Redeker, C. F. (2006). *Pastor C. T. Russell: Messenger of millennial hope, distinguished founder of the bible students and his legacy*. Pastoral Bible Institute.

Russell, C. T. (1890). Harvest gathering and siftings. A brief history of the development of present truth. *Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence*, 11(6), 3–7.

Russell, C. T. (1878a). The atonement. *Herald of the Morning*, 7(3), 39–40.

Russell, C. T. (1878b). The Prophetic Conference. *Herald of the Morning*, 7(6), 83–84.

Russell, C. T. (1878c). The Prospect. *Herald of the Morning*, 7(1), 11–15.

Russell, C. T. (1879a). Supplement to Zion's Watch Tower. *Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence*, 1(1), 1–2.

Russell, C. T. (1879b). The New Paper. *Herald of the Morning*, 8(3), 42.

Russell, C. T. (1879c). Your vote wanted. *Herald of the Morning*, 8(2), 40.

Schulz, B. W., & Vienne, R. M. (2014). *A separate identity: Organizational identity among readers of Zion's Watch Tower 1870–1887* (Vol. 1.). Flutering Wings Press.

Smith, B. (2018). Solus Christus: Against the idol making factory. *Reformed Faith & Practice: The Journal of Reformed Theological Seminary*, 3(1), 13–27.

West, N. (1879). *Premillennial essays of the Prophetic Conference: Second coming of Christ with an appendix of critical testimonies*. F. H. Revell.

Zydek, F. (2016). *Charles Taze Russell: Jego życie i czasy. Człowiek, millennium i posłannictwo*. Straż.

Zygmunt, J. F. (1967). *Jehovah's witnesses: A study of symbolic and structural elements in the development and institutionalization of a sectarian movement* [Unpublished PhD dissertation].

References

Barbour, N. H. (1878a). The atonement. *Herald of the Morning*, 7(2), 26–28.

- Barbour, N. H. (1878b). Christ's second coming. *Herald of the Morning*, 7(6), 84–86.
- Barbour, N. H. (1878c). Prophetic light. *Herald of the Morning*, 7(5), 67–70.
- Barbour, N. H. (1878d). Remarks by the editor. *Herald of the Morning*, 7(3), 40–43.
- Barbour, N. H. (1879). Remarks by the editor. *Herald of the Morning*, 8(5), 87–88.
- Buchovskyi, V. (2013). Pastor Russell is a preacher and reformer. In V. Balukh (Ed.), *Philosophical and theological heritage of thinkers of the 17th–20th centuries* (pp. 207–219). Chernivtsi national Univ [in Ukrainian].
- Cherenkov, M. (2008). *European reformation and ukrainian evangelical protestantism*. Christian education [in Ukrainian].
- Farris, J., & Hamilton, S. (2017). Reparative substitution and the "Efficacy Objection": Toward a modified satisfaction theory of atonement. *Perichoresis*, 15(3), 97–110. <https://doi.org/10.1515/perc-2017-0018>.
- Gruss, E. C. (1970). *Apostles of Denial*. Presbyterian and Reformed Publishing Co.
- Jehovah's Witnesses show their faith in action. Part 1. From darkness to light. (2010). Jehovah's Witnesses [in Ukrainian]. https://www.jw.org/uk/бібліотека/відео/#uk/mediaitems/VODOrgHistory/pub-ivfa1_x_VIDEO
- Kharkovshchenko, Ye. A., & Orlovskiy, R. V. (2023). The first steps of the preaching activity of Charles Taze Russell. *Sophia. Human and Religious Studies Bulletin*, 22(2), 48–53 [in Ukrainian]. <https://sophia.knu.ua/index.php/sophia/article/view/205>
- Kuryliak, V., & Orlovskiy, R. (2022). Childhood and youth of Charles Taze Russell – the founder of the Watchtower Society. *Scientific notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Historical Sciences*, 33(4), 196–203 [in Ukrainian] <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2022/4.31>
- Liubashchenko, V. I. (1996). The birth of the Reformation. The religious essence of Protestantism. In D. Karpin (Ed.), *History of Protestantism in Ukraine* (pp. 19–39). Polis [in Ukrainian].
- Macmillan, A. H. (1957). *Faith on the March*. Prentice-Hall.
- Mauil, W. H. (1878). Letter. *The Bible Examiner*, 22(4), 132.
- Orlovskiy, R. V., & Kuryliak, V. V. (2023). The history of the formation of the religious beliefs of the founder of the Watchtower Society, Charles Taze Russell. *Cultural almanac*, 3, 3–16 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.1>
- Paton, J. H. (1878a). The atonement. *Herald of the Morning*, 7(4), 56.
- Paton, J. H. (1878b). The atonement. *Herald of the Morning*, 7(6), 89–91.
- Penton, M. J. (2015). *Apocalypse delayed: The story of Jehovah's witnesses* (3rd ed). University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division.
- Początek wydawania Strażnicy Syjonu (1878–1880) [Beginning of publication of Zion's Watch Tower (1878–1880)]. (n.d.). Pastor Russell.pl. <https://www.pastorrussell.pl/zyciorys/szczegolowy-zyciorys/poczatek-wydawania-straznicy-syjonu-1878-1880/>
- Predko, O. I. (2012). Religious faith as the existential foundation of the individual. *Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Philosophy. Politology*, 109, 26–30 [in Ukrainian].
- Predko, O., Kostiuk, O., & Predko, D. (2024). Religious faith: Personal forms of presentation. *Renewed Life: Journal of Philosophy and Religious Studies*, 79(2), 163–174. <https://doi.org/10.31337/oz.79.2.3>.
- Ramos, J. C. (1984). *A people waiting for salvation: A biblical evaluation of watchtower christology and soteriology with suggested strategies for the evangelization of Jehovah's witnesses*. James White Library. Andrews University. <https://dx.doi.org/10.32597/dmin/217/>
- Redeker, C. F. (2006). *Pastor C. T. Russell: Messenger of millennial hope, distinguished founder of the bible students and his legacy*. Pastoral Bible Institute.
- Russell, C. T. (1878a). The atonement. *Herald of the Morning*, 7(3), 39–40.
- Russell, C. T. (1878b). The Prophetic Conference. *Herald of the Morning*, 7(6), 83–84.
- Russell, C. T. (1878c). The Prospect. *Herald of the Morning*, 7(1), 11–15.
- Russell, C. T. (1879a). Supplement to Zion's Watch Tower. *Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence*, 1(1), 1–2.
- Russell, C. T. (1879b). The New Paper. *Herald of the Morning*, 8(3), 42.
- Russell, C. T. (1879c). Your vote wanted. *Herald of the Morning*, 8(2), 40.
- Russell, C. T. (1890). Harvest gathering and siftings. A brief history of the development of present truth. *Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence*, 11(6), 3–7.
- Sannikov, S. (2017). 5 Sola of the Reformation. Theological principles of heterogeneous Protestantism. *East*, 3(149), 83–92 [in Ukrainian].
- Schulz, B. W., & Vienne, R. M. (2014). *A separate Identity: Organizational identity among readers of Zion's Watch Tower 1870–1887* (Vol. 1.). Flutering Wings Press.
- Smith, B. (2018). Solus Christus: Against the idol making factory. *Reformed Faith & Practice: The Journal of Reformed Theological Seminary*, 3(1), 13–27.
- The Watchtower is like no other magazine*. (n.d.). Jehovah's Witnesses [in Ukrainian]. <https://www.jw.org/uk/свідки-еговий/діяльність/видавнич-діяльність/вартова-башта-пробудись-журнал/>.
- West, N. (1879). *Premillennial essays of the Prophetic Conference: Second coming of Christ with an appendix of critical testimonies*. F. H. Revell.
- Yarotskiy, P. (2008). *Late Protestantism in Ukraine (pentecostals, adventists, Jehovah's Witnesses)*. Surma S [in Ukrainian].
- Zydek, F. (2016). *Charles Taze Russell: Jego życie i czasy* [Charles Taze Russell: His Life and Times]. *Człowiek*,
- Zygmunt, J. F. (1967). *Jehovah's witnesses: A study of symbolic and structural elements in the development and institutionalization of a sectarian movement* [Unpublished PhD dissertation].

Отримано редакцією журналу / Received: 11.04.24
Прорецензовано / Revised: 21.04.24
Схвалено до друку / Accepted: 20.05.24

Roman ORLOVSKYI, PhD Student

ORCID ID: 0000-0002-6924-3866

email: orv1979@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

BACKGROUND FOR THE APPEARANCE OF THE PERIODICAL PUBLICATION "THE WATCHTOWER"

Background. The article examines the prerequisites for the emergence of the Watchtower magazine, which has been regularly published for more than a century, and today disseminates the teachings of the religious organization of Jehovah's Witnesses in hundreds of languages with millions of copies. In particular, the study traces the period of spiritual growth and development of Charles Taze Russell as an independent religious figure and the founder of this now recognizable periodical.

Methods. To achieve the results of the research, the following scientific methods were applied: historical, casual, comparative and biographical.

Results. It is determined that the beginning of the break in the harmonious cooperation of the editors of the "Herald of Morning", Nelson Barbour and Charles Russell, was disappointment in the expected ascension of the faithful to heaven in the spring of 1878. It was found that Charles Russell explained the disappointment experienced by the fact that the ascension should not be perceived as a momentary event, but as a long process. It is established that Nelson Barbour disagreed with Russell's interpretation, and the conflict between them subsequently manifested itself regarding the classical Protestant doctrine of "Substitutionary Ransom." Nelson Barbour declared the idea of Substitution to be unbiblical, and Charles Russell considered this doctrine to be perhaps the most important concept, the foundation of the Christian faith. It has been established that one of the expressions of the conflict between them was the opposing assessments of the holding of the Prophetic Conference on the topic of the premillennial view of the second coming of Christ. Subsequently, Charles Russell realized the need to create a separate periodical. This act escalated into Nelson Barbour's open accusations against his younger colleague.

Conclusions. All of these events tested Charles Russell's religious faith and led to his rise as an independent religious leader and the publication of *The Watchtower*. It is noted that in this conflict Russell showed the strength of his religious beliefs and respect for his older colleague. It was also in these events that his religious identity was crystallized. And, despite the fact that the views of Charles Russell were quite different from the beliefs of traditional Protestant churches in the United States, the Watchtower periodical emphasized the importance of the doctrine of Substitution as a central point of the Christian faith.

Keywords: Charles Taze Russell, Nelson Barbour, Protestantism, Protestant churches, religious identity, religious faith.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.